

Kerkelijke presentie in Apeldoorn

De Herberg

ONDERZOEK NAAR DE WAARDE VAN INLOOPHUIS DE HERBERG IN
APELDOORN

Fokke de Wit | HBO- Theologie | 23 maart 2021

Kerkelijke presentie in Apeldoorn

ONDERZOEK NAAR DE WAARDE VAN INLOOPHUIS DE HERBERG IN
APELDOORN

Onderzoekspk: Inloophuis de Herberg in Apeldoorn
In opdracht van: VIAA Hogeschool
Student: Fokke de Wit (1510537)
Begeleidster: M. Veening
Leerjaar: 4 (TDB4X)
Datum: 23 maart 2021

Inhoud

1. Summary	4
2. Inleiding.....	5
2.1 De Herberg	5
2.2 Probleemstelling	5
2.3 Relevantie van het onderzoek	6
2.4 Doelstelling	6
2.5 Hoofdvraag en deelvragen.....	6
3. Theoretisch kader.....	7
3.1 Presentietheorie.....	7
3.2 Relatie presentie en kerken	9
3.3 Diaconaal of missionair	10
3.4 Missionair verlangen	11
3.5 Kanteling	12
3.6 Het inloophuis	13
3.7 Samenvatting	14
4. Methode	15
4.1 Literatuuronderzoek	15
4.2 Opzetten enquêtes	15
4.3 Verwerking resultaten	15
4.4 Interviews	16
4.5 Verwerking resultaten	16
4.6 Topic lijst interviews	17
4.7 Betrouwbaarheid en representativiteit	17
5. Resultaten.....	18
5.1 Resultaten enquête.....	18
5.2 Onderzochte variabelen	22
5.3 Resultaten interviews.....	23
5.4 Samenvatting	26
6. Conclusies en discussie.....	27
6.1 Deelvraag 1: Wat is de waarde van de Herberg voor Apeldoornse kerken?.....	27
6.2 Deelvraag 2: Welke aspecten van de Herberg waarderen bezoekers?	29

6.3 Deelvraag 3: Welke wenselijke verbetering zien bezoekers voor het aanbod van de Herberg?	30
6.4 Beantwoording hoofdvraag.....	31
6.5 Aanbevelingen	31
7. Discussie	33
7.1 Pandemie	33
7.2 Vervolgonderzoek.....	33
7.3 Methodologische reflectie	33
7.4 Representativiteit en betrouwbaarheid	34
7.5 Theologische reflectie.....	34
8. Bronnenlijst.....	36
Literatuur.....	36
Internetlinks	37

1. Summary

This research is about a drop-in-center called the Herberg located in Apeldoorn. The main question of this research is: What's the value of the Herberg in the society of Apeldoorn. To answer this question a literature study, a survey and interviews have been done.

The result of the literature study is that over the past years there are less and less people who call themselves Christian. Therefore, churches search for other ways to be relevant and present in society. The Herberg is a good example for other churches who might be interested in being present in society as well. The Herberg is a practical way to show some of the love of Jesus, by giving a place, time and attention to people.

The result of the survey and interviews is that the visitors of the Herberg are very satisfied about the Herberg. Mostly they value meeting other people and volunteers and the possibility to eat together. Overall, all positive points they call is related to be in contact with other people.

There are not so many options to extend the value of the Herberg. Some suggestions that are named are about cosiness, for example playing games together. Besides that, visitors wish that the Herberg is open more often, which emphasizes the importance of the Herberg for the visitors. Recommendations for improvement are playing games, serve Irish Coffee and pie, and extend opening hours.

The message for the Herberg is: keep going this way.

2. Inleiding

2.1 De Herberg

Dit onderzoek heeft plaatsgevonden in inloophuis 'De Herberg' in Apeldoorn. De Herberg is in het leven geroepen door de stichting Citypastoraat en kan gezien worden als belangrijkste activiteit om op praktische wijze present te zijn in de samenleving namens de kerken in Apeldoorn. Het inloophuis is een diaconaal project dat in 1978 is ontstaan onder toezien van het Apeldoorns Beraad van Kerken.

Het inloophuis wordt bezocht door mensen die behoefte hebben aan sociaal contact en het gezellig vinden anderen te ontmoeten, ongeacht hun sociale status. Veel bezoekers kennen echter uiteenlopende problemen zoals dak- en thuislozen en mensen met psychische of sociale problemen. Meerdere bezoekers hebben een hulpvraag of behoefte aan aandacht voor hun problemen.

Om het jaarlijks financieel sluitend te krijgen kan de Herberg rekenen op: de vaste bijdrage van meerdere diaconieën in Apeldoorn en Gelderland, giften van particulieren direct en via de stichting Vrienden van de Herberg en de Wmo-subsidie van de gemeente Apeldoorn. Voor de gemeente Apeldoorn moet naast de verantwoording van kwantitatieve prestaties ook kwalitatief verantwoord worden wat het werk van de Herberg oplevert. Cruciale vragen daarbij zijn: Hoe sluit het werk van de Herberg aan bij verwachtingen, sociale verbondenheid en levensbeschouwelijke behoeften van de bezoekers?

2.2 Probleemstelling

Dat de secularisatie heeft toegeslagen in Nederland behoeft geen betoog. Christenen en daarmee kerken vormen een minderheid in de huidige samenleving. Op het eerste gezicht lijkt het alsof kerken steeds verder terug worden gedrongen naar de rand van de samenleving. Toch ontstaan er ook nieuwe initiatieven om 'de kerk' opnieuw relevant te laten zijn in de maatschappij. Denk bijvoorbeeld aan de pioniersplekken waar vooral de Protestantse Kerk Nederland (PKN) mee begonnen is. Een pioniersplek kan een buurthuis zijn die door christenen is opgericht. Daarmee wordt in plaats van met woorden het evangelie met daden verkondigd. Een buurthuis is daarmee een plek waar mensen op adem mogen komen en bovenal mogen zijn wie ze zijn.

Het inloophuis de Herberg is zo'n plek in de samenleving die vanuit verschillende kerken is opgezet. Deze kerken willen present zijn in hun buurt/wijk. Zij willen een plek bieden aan kwetsbare mensen omdat zij geloven dat ieder mensenleven telt.

Een ander probleem dat daar parallel aan loopt is dat de Herberg afhankelijk is van subsidie van de gemeente Apeldoorn. Ook voor hen is het belangrijk om de (meer) waarde te weten omdat op basis daarvan wordt beslist of er opnieuw een subsidie wordt verstrekt. Wanneer de Herberg deze subsidie niet krijgt komt het voortbestaan ervan in gevaar. Er moet dan naar andere manieren worden gezocht om financieel rond te komen. Maar, en dat is de vraag die nog dieper gaat, wie zorgt er voor de kwetsbare bezoekers van de Herberg wanneer deze, in het ergste geval, moet sluiten.

2.3 Relevantie van het onderzoek

In het bovenstaande stuk wordt al enigszins duidelijk wat de relevantie is voor dit onderzoek. In eerste instantie is het voor de kerkelijke gemeenten in Apeldoorn die de Herberg financieel steunen van belang hoe de Herberg wordt gewaardeerd door bezoekers. Bij een hoge waardering is het misschien andere kerken aan te raden om ook iets dergelijks op te richten. Daarnaast kan een eventuele hoge waardering ook voor de gemeente Apeldoorn aanleiding zijn om opnieuw subsidie te verstrekken aan de Herberg.

Dat maakt dit onderzoek zowel theologisch als maatschappelijk relevant. Het inloophuis is namelijk ontstaan uit een diaconaal project in 1978 om als kerken present te zijn in de maatschappij. De basis onder het werken in het inloophuis is de presentietheorie (Baart, 2011). De samenwerkende kerken willen zichtbaar worden voor (kwetsbare) mensen in de maatschappij door aanwezig te zijn in de wijk/buurt. Dit onderzoek wil aantonen hoe deze hulp wordt gewaardeerd door de bezoekers van de Herberg en geeft daarmee ook aan hoe belangrijk een inloophuis is. Het zorgen voor (kwetsbare) mensen is een Bijbelse lijn. Dit onderzoek kan dienen als inspiratie voor andere kerken die ook op zoek zijn naar initiatieven om present te zijn in hun eigen omgeving.

Tevens heeft dit onderzoek ook een maatschappelijke relevantie. Doordat in het inloophuis wordt gefocust op de hele mens en niet alleen op de problemen van deze mens kunnen er soms problemen in een vroeg stadium worden opgelost zodat men geen beroep hoeft te doen op betaalde zorg. Daardoor kan de vraag naar betaalde zorg afnemen. Dit is voor de mensen zelf erg belangrijk en waardevol, maar kan er ook voor zorgen dat de gemeente minder kosten heeft.

2.4 Doelstelling

Het doel van het onderzoek is te komen tot een evaluatie van de waarde van De Herberg. Dit dient zowel theologische als maatschappelijke doelen.

2.5 Hoofdvraag en deelvragen

De hoofdvraag van dit onderzoek is: Wat is de (meer)waarde van de Herberg in de Apeldoornse samenleving, en hoe kan deze waarde worden vergroot?

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden zijn de volgende deelvragen opgenomen:

1. Wat is de waarde van de Herberg voor Apeldoornse kerken?
2. Welke aspecten van de Herberg waarderen bezoekers?
3. Welke wenselijke verbeteringen zien bezoekers voor het aanbod van De Herberg?

3. Theoretisch kader

In dit theoretisch kader wordt onderzocht wat de meerwaarde is van de Herberg. Tevens wordt er een verkenning gedaan van de literatuur voor het beantwoorden van de eerste deelvraag. Het is allereerst belangrijk om te achterhalen wat het doel is van de Herberg. Vervolgens wordt onderzocht hoe aan deze doelen wordt gewerkt om vervolgens te kijken wat de waarde hiervan is voor de kerken in Apeldoorn.

In 2.1 werd al beschreven dat inloophuis de Herberg in het leven is geroepen door de stichting Citypastoraat. De doelstelling van de stichting Citypastoraat is:

Het doel van de Stichting Citypastoraat is om als gezamenlijke kerken op een praktische wijze present te zijn in de binnenstad van Apeldoorn. Dit present zijn openbaart zich door middel van het inloophuis 'De Herberg', waar iedereen die daaraan behoefte heeft, welkom is. Dit kan zijn in de behoefte aan ontmoeting met anderen, aan rust en bezinning, aan aandacht en/of hulp op levensbeschouwelijk of maatschappelijk gebied, maar ook gewoon aan het drinken van een kopje koffie of thee in gezelschap van anderen (Citypastoraat, z.d.).

De Herberg heeft dus als doel om present te zijn. Maar wat wordt precies bedoeld met present zijn?

3.1 Presentietheorie

In 2001 publiceerde prof. dr. Andries Baart zijn grondleggende werk *Een theorie van de presentie*. Sindsdien is presentie uitgegroeid tot een begrip in de wereld van de professionele zorg- en hulpverlening. Presentiebeoefening is te vinden in uiteenlopende werkvelden en doelgroepen van gezondheidszorg tot het gevangeniswezen (Beurskens, Van der Linde & Baart 2019, p.13).

In een korte definitie wordt presentie als volgt omschreven (Baart, 2004a, pp. 40-41):

Een praktijk waarbij de zorggever zich aandachtig en toegewijd op de ander betreft, zo leert zien wat er bij die ander op het spel staat – van verlangens tot angst – en die in aansluiting dáárbij gaat begrijpen wat er in de desbetreffende situatie gedaan zou kunnen worden en wie hij/zij daarbij voor de ander kan zijn. Wat gedaan kan worden, wordt dan ook gedaan. Een manier van doen, die slechts verwezenlijkt kan worden met gevoel voor subtiliteit, vakmanschap, met praktische wijsheid en liefdevolle trouw.

Het mag duidelijk zijn dat het hier om professionele zorg en/of hulpverlening gaat. Met de ander wordt in deze de zorgvrager genoemd. Presentie betekent daarom meer dan 'aanwezig' zijn. Het uitgangspunt is: je kunt er niet vóór iemand (bv. zorgvrager) zijn, als je niet mét hem of haar bent (Beurskens, Van der Linde & Baart 2019, p. 21).

Er ligt dus een duidelijk accent op het met iemand zijn. Dat met iemand zijn kan op verschillende manieren worden ingevuld maar toch zijn er een aantal kenmerken te noemen van presentie. Beurskens et al., (2019, p. 31) noemen de volgende kenmerken:

Kenmerken van presentie

- Relationeel werken	- Vanuit de relatie leren wie je voor de ander kunt zijn en wat passende hulp is
- Open waarnemen	- Snelle aannames, interpretaties, diagnoses en dergelijke opschorten zodat de ander zich kan laten zien zoals ze is
- Aansluiten en afstemmen	- Dichtbij waar de ander is komen, terughoudend zijn met handelen
- Tempo aanpassen	- Ongehaast zijn, niet meteen 'je eigen ding doen'
- Niet alleen op routine werken	- Zorg op maat geven
- Niet verkokerd werken	- Ruimte maken voor wat er (ook nog) bij de ander speelt
- Geen afstand nemen van het onverbeterlijke	- De redelijkheid van de ander zoeken
- Niet verlaten	- Erbij blijven, ook als er niets op te lossen valt

Tabel 1: Kenmerken van presentie (Beurskens et. al., (2019, p. 31).

Presentie is volgens Beurskens et. al., (2019) vooral behulpzaam en nodig voor mensen die moeilijk te bereiken zijn (zorgmijders) maar ook voor mensen die met meervoudige en ingewikkelde problemen kampen of mensen die niet gemakkelijk te begrijpen zijn omdat ze bijvoorbeeld niet of nauwelijks kunnen spreken door dementie of diep verstandelijk beperkte mensen. Juist bij deze groepen mensen is voortdurend en geduldig aansluiten en afstemmen heel belangrijk.

Presentie wordt door allerlei mensen beoefend die zich bezighouden met zorg. Niet alleen professionals maar ook mantelzorgers, vrijwilligers, gastpersonen in een inloophuis kunnen aan presentie doen. Volgens Beurskens et. al., (2019) zijn vrijwilligers, naasten en mantelzorgers (meestal) niet zo strak gebonden aan allerlei voorwaarden, protocollen en vakregels als professionals. Ze zullen daarom eerder informeel en vriendschappelijk met de ander omgaan, vanuit een zekere natuurlijkheid.

3.2 Relatie presentie en kerken

Wat is de relatie tussen enerzijds de presentiebenadering en anderzijds de kerk? Waarom wil een christelijk inloophuis present zijn in een stad, dorp of wijk? Om dit te kunnen begrijpen moet er eerst gekeken worden naar zowel de ontwikkelingen in de maatschappij als naar de kerkelijke ontwikkelingen.

Roor (2018) beschrijft in zijn boek de transitie van Nederland als verzorgingsstaat naar participatiesamenleving. Hij schrijft dat tot begin jaren zestig diaconieën van kerken nog een belangrijke rol in de ondersteuning van armen en maatschappelijk kwetsbare groepen spelen, zij het met name voor hun eigen leden. Begin 1965 trekt echter de overheid deze rol grotendeels naar zich toe met de invoering van de Algemene Bijstandswet (Roor, 2018, p.24).

Eind jaren zeventig, begin jaren tachtig groeit de kritiek op de verzorgingsstaat. De kritiek betreft niet alleen de oplopende kosten, maar ook de toenemende bureaucratie, de groeiende invloed van de overheid in het leven van mensen en het verdwijnen van 'warme' solidariteit tussen mensen (Jager-Vreugdenhil, 2012, p.18). Binnen de kerken leidt de afbrokkeling van de verzorgingsstaat tot nieuwe aandacht voor de 'arme kant van Nederland'. De barmhartigheid krijgt nieuwe vorm in het oude wijken-pastoraat en inloophuizen in de grote steden (Den Hertog & Noordegraaf, 2009, pp. 100-101). In de Rotterdamse wijk Crooswijk is in de jaren zeventig van de twintigste eeuw vanuit (destijds) de Gereformeerde Kerken een project opgezet, dat als 'Oudewijkenpastoraat' bekend is geworden. Aan dit project ging een onderzoek vooraf naar de situatie in 'achterstandswijken'. In de vier grote steden waren dat de wijken Staatsliedenbuurt in Amsterdam, de Schilderswijk in Den Haag, Lombok in Utrecht en het Oude Noorden in Rotterdam. Kenmerken van deze wijken zijn onder andere: armoede, eenzaamheid (ontwortelde mensen), echtscheidingen en eenoudergezinnen, alcoholisme en drugsverslaving etc. De gedachte aan God is in deze wijken uitgesleten en men heeft geen behoefte aan mensen die Hem vertegenwoordigen (Den Hertog & Noordegraaf, 2009, pp. 128-129). De vraag is dan ook wat de identiteit is van de mensen die door de kerk worden gestuurd. Ze dienen ondubbelzinnig solidair te zijn met de mensen in die buurt. Maar hun 'achterban' vraagt óók van hen dat ze even ondubbelzinnig trouw zijn aan het evangelie, en daarin hun 'identiteit' vinden (Den Hertog & Noordegraaf, 2009, pp. 129-130).

K. Schippers (1990) oefent hierop volgens Van der Spek (2011, p. 99) grote invloed uit met zijn denken over 'presentie vanuit het evangelie' en later 'missionaire presentie'. Voor orthodoxe kerken is dit een ver-van-hun-bed-show. Zij richten zich vooral op evangelisatie, psychosociale en geestelijke zorg in eigen kring en zending en internationale hulpverlening. 'Allerlei evangelische stichtingen zijn zeer actief op het terrein van hulp en zorg en slagen erin door laagdrempelige aanpak velen te bereiken. Niet zelden wordt dit werk gedragen door een sterk missionair besef waarbij men uitgaat van het gegeven dat het evangelie het totale heil voor de totale mens behelst zodat woord en daad, getuigenis en dienst, hecht met elkaar verbonden zijn (Den Hertog & Noordegraaf, 2009, p. 100).

Als één van de eersten in meer behoudende hervormde kring vraagt René Van Loon aandacht voor het belang van presentie als missionaire houding (Roor, 2018, p. 31). Van Loon (2010) pleit voor een missionair tweesporenbeleid: algemene dienstbaarheid aan de leefomgeving en hulp bij geloofsvragen. Hij speelt daarmee op twee manieren in op de afbrokkelende verzorgingsstaat. Met algemene dienstbaarheid en diaconale presentie draagt de kerk bij aan de sociale samenhang en leefbaarheid in de wijk. Paas (2001) sluit daarbij aan wanneer hij Nederland als zendingsland beschouwt. Daarmee zet hij een nieuwe toon: missionair werk is zendingswerk. Hij gaat op zoek naar een evangelie dat aansluit bij de Nederlandse cultuur die hij typeert als egalitair, vrijheidslievend, kritisch en direct.

Roor (2018, p. 31) schrijft dat het praktiseren van nieuwe vormen van dienen als getuigen na 2000 op steeds meer plekken gemeengoed wordt, al blijft het een zoektocht in een samenleving waarin kerk en christelijk geloof steeds meer naar de marge zijn gedrongen. Binnen de vele interkerkelijke inloophuizen speelt deze zoektocht minder een rol. De diaconale presentie onder mensen in de marge staat hier centraal. Actief evangeliseren wordt beschouwd als ongewenst. Wel is er een luisterend oor voor de geestelijke vragen van door het leven gebutste mensen. Deze benadering wordt van een methodisch kader voorzien door eerdergenoemde Baart (2001) met zijn invloedrijke presentietheorie. In deze benadering is een dubbele agenda van dienen en getuigen *not done* (Roor, 2018, p. 32). Dat komt omdat deze benadering ook niet geschreven is voor het werken in een kerk maar voor het werken in de professionele zorg en hulpverlening.

3.3 Diaconaal of missionair

Den Hertog en Noordegraaf (2009) bevestigen wat Roor schrijft als het gaat om de spanning tussen diaconaat en missionair-zijn. Die verhouding is volgens hen lastig uit te leggen. Aan twee kanten is er volgens hen het gevaar van 'uitglijden'. Denkbaar is dat het missionaire zo domineert dat het diaconale niet meer onvoorwaardelijk is, maar bijbedoelingen lijkt te krijgen. Aan de andere kant is er het gevaar dat het diaconale zo zelfstandig gaat functioneren dan niemand meer weet dat het van de kerk afkomstig is. Ter illustratie wordt genoemd dat in de zeventiger jaren van de vorige eeuw inloophuizen bijvoorbeeld niet in kerkgebouwen mochten worden gevestigd en waren verwijzingen uit of naar de Bijbel in die huizen 'not done' (Den Hertog en Noordegraaf, 2009, pp. 186).

Volgens Den Hertog en Noordegraaf (2009, pp. 186-187) is er een verschil tussen diaconaat en missionair-zijn. Over de eigen plaats van het diaconaat zeggen zij het volgende:

Een goed diaconaal christen is een naaste voor mensen die op zijn weg komen en zijn hulp nodig hebben. De intentie van zijn handelen is dan niet in de eerste plaats een missionaire, maar een diaconale. Bewogenheid, ontferming en liefde zijn daarvoor sleutelwoorden. Graag ziet hij dat het leven van een medemens in nood weer op orde komt en hij zal alles wat in zijn vermogen is aanwenden om dat te bereiken. Doelgericht en zorgvuldig zal hij zich aan deze taak wijden. Hij laat zich niet afleiden door bijbedoelingen. Hij stelt ook geen voorwaarden, maar toont in zijn gedrag de

liefde die hem dringt. Het diaconaal handelen is in zichzelf een impliciet getuigenis. Wanneer hij klaar is of als hem halverwege gevraagd wordt waarom hij dit toch doet, zal hij niet schromen zijn visitekaartje af te geven. In zijn hulpbetoon zelf wil hij zuiver zijn en zich hoeden voor 'dubbele boodschappen'. Althans, zo zal hij zich dit wensen. Diaconaat is daarmee niet alleen een 'hulpdienst', maar heeft ook een eigen zelfstandige plaats.

Presentie daarentegen wordt volgens Den Hertog en Noordegraaf (2009) sinds de tweede helft van de twintigste eeuw niet alleen als hulpverleningsmethodiek (zoals Baart die heeft ontwikkeld) gebruikt maar ook in andere zin namelijk als een presentie die "haar bron vindt in de God van Israël en zijn aanwezigheid onder de mensen". In de twintigste eeuw nam dit allerlei vormen aan waarvan in diaconaal opzicht vooral de inloopcentra heel bekend zijn geworden (Den Hertog en Noordegraaf, 2009, p.187). Volgens Den Hertog en Noordegraaf (2009) heeft diaconaat niet direct een missionaire intentie want zo schrijven ze: "Wanneer de oplossing van de nood het aangrijpingspunt voor de diaconale presentie vormt, dan heeft dat kenmerken van een onvoorwaardelijkheid, zonder bijbedoelingen. Het doel is hulp verlenen". Maar diaconaat heeft volgens hen wel een missionaire dimensie: "Omdat de boodschap van het evangelie – evenals de mens – één is, kan ook de christen in zijn diaconale handelen zijn geloofsmotivatie niet vergeten en zal desgevraagd rekenschap afleggen van de hoop die in hem is" (Den Hertog en Noordegraaf, 2009, p. 188). De lijn tussen enerzijds diaconaat en anderzijds missionair-zijn is erg dun.

Ook Roor (2018, p. 61) schrijft dat diaconale presentie een missionaire dimensie of intentie kan hebben. Maar hij schrijft dat dit niet altijd het geval hoeft te zijn: "Veel mensen helpen zonder zich bewust te zijn van eventuele geestelijke implicaties". Bijbels theologisch gezien is volgens Roor ook de diaconale dienst een vorm van getuigenis omdat zij de liefde van God in navolging van Christus zichtbaar maakt. Maar overal waar gelovigen bewust iets van God liefde (willen) communiceren, is er ook sprake van missionair handelen.

3.4 Missionair verlangen

Roor (2018, p. 35) schrijft dat de jaren 2000-2010 waarin de kanteling van staat naar samenleving wordt doorgezet, tevens de jaren zijn van een sterke missionaire en vooral diaconale opleving in ons land. De diaconale opleving hangt volgens Roor nauw samen met een nieuw missionair verlangen onder christenen en een verschuiving in het missionaire paradigma. Daarmee wordt bedoeld het geheel van opvattingen en overtuigingen dat sturend is voor het missionaire handelen. De nieuwe vormen van diaconale presentie zijn daarvan een expressie.

Om te begrijpen wat met 'missionair' bedoeld wordt geeft Paas (2016) het volgende antwoord: "Missionair zijn heeft alles te maken met een besef van een 'missie' hebben, 'gezonden' zijn. Het verwijst naar pogingen om betekenisvol contact te leggen met andere mensen met als doel hun leven te beïnvloeden". Zoiets is niet per se voorbehouden aan het christendom of zelfs maar aan religie in het algemeen (Paas, 2016, p.21). Motieven achter zending of missionair-zijn komen in het kort neer op

verantwoordelijkheidsgevoel of enthousiasme. Paas (2016, p. 24) noemt een aantal motieven die zowel uit de Bijbel als uit latere christelijke literatuur naar voren komen:

- Het besef een groot voorrecht te hebben ontvangen (verkiezing, genade, zegen) en dat dit verplichtingen schept ten aanzien van hen die dit heil nog niet kennen;
- Liefde voor en medelijden met mensen die om allerlei redenen 'verloren' zijn (vanwege zonde, armoede, onrecht, verslaving);
- Blijdschap: er simpelweg niet over kunnen zwijgen;
- Het besef inzage gekregen te hebben in een waarheid die – wanneer zij geaccepteerd wordt – grote veranderingen zal brengen in mensen en samenlevingen;
- De overtuiging deel uit te maken van een superieure (christelijke) cultuur, die zegen en welvaart verspreidt, en die aan de hele wereld gegund moet worden.

3.5 Kanteling

Het traditionele kerkbeeld begint steeds meer te kantelen, om te beginnen in grote steden maar ook steeds vaker daarbuiten (Roor, 2018). In kerkelijke en missionaire experimenten wordt de kerk als het ware opnieuw uitgevonden. Het accent ligt veel minder op het instituut kerk en veel meer bij het dagelijks samenleven in gemeenschappen van volgelingen van Jezus (Roor, 2018, p. 40). Er wordt steeds vaker samengewerkt tussen kerkgenootschappen. De vraag is niet meer: waarin onderscheiden we ons van geloofsgenoten uit andere kerkelijke tradities, maar: hoe kunnen we, vanuit het geloof dat we samen delen, missionair en maatschappelijk present zijn in onze 21^e -eeuwse samenleving waarin mensen zoeken naar medemensen en naar nieuwe zingeving in hun bestaan? Op welke manier is het evangelie goed nieuws voor onze cultuur en context? En wat betekenen deze vragen voor onze gemeente, wat is onze specifieke roeping, doelgroep en werkwijze (Vlaardingerbroek, 2011)?

Met een veranderende context en nieuwe missiologische inzichten verschuiven volgens Roest (2005, p. 133) ook de termen die worden gebruikt. 'Evangeliseren', 'zending', 'getuigen' en 'mensen werven voor de kerk' zijn woorden geworden die zowel binnen als buiten de kerk weerstand oproepen. In sommige protestantse kringen resoneert de term diaconaat of diaconie al helemaal niet meer en wordt er bijvoorbeeld gesproken over missie. Dit is in tegenspraak met hoe Den Hertog en Noordegraaf (2009) spreken over diaconaat en missie. Zij beschrijven dat diaconaat en missionair zijn, hoewel ze niet zonder elkaar kunnen, toch twee verschillende dingen zijn.

Wim Dekker plaatst zijn vraagtekens bij het missionaire optimisme in *Marginaal en missionair* (2011, p. 6). De crisis door secularisatie is volgens hem vooral ook een crisis van het christelijke geloof zelf. De seculiere tijd vraagt volgens Dekker om een nieuwe spiritualiteit die is opgewassen tegen het leven in de marge van de samenleving. Ook Bram van de Beek blijft benadrukken dat de geestelijke crisis veel dieper gaat dan velen beseffen. Van kerkelijke programma's gericht op het terugwinnen van 'randkerkelijken' verwacht hij weinig (Van de Beek, 2013, p. 73).

3.6 Het inloophuis

Stoppels (1996) schreef vijftig jaar geleden dat kerken inspelen op een maatschappelijke situatie waarin een groot aantal mensen geen of weinig 'beschutting' meer vindt. De groei van het aantal inloopcentra toentertijd was te zien als het tegemoetkomen aan de behoefte aan ontmoetingsplekken waar mensen zich welkom weten; niet op grond van wat ze al dan niet doen, maar op grond van wie ze zijn. Terecht wordt daarbij opgemerkt dat deze kerkelijke reactie niet alleen iets zegt over de 'vraag' uit de maatschappij maar ook iets zegt over het functioneren van de kerken zelf.

Als het gaat over presentie onderscheidt Stoppels (1996, p. 216-217) vier vormen van 'religieuze presentie':

- Kerkelijke belangenbehartiging. Deze vorm van presentie is gericht op het terugveroveren van een bepaalde positie van de kerk in de maatschappij.
- Christiansering. In deze vorm is het van belang dat mensen tot geloof komen.
- Maatschappelijke transformering. De presentie is hiermee gericht op structurele veranderingen in de wijze waarop de samenleving is vormgegeven.
- Individu-gerichte solidarisering. De aandacht gaat hierbij uit naar de individuele mens.

Wanneer Inloopcentra als vorm van kerkelijke presentie in deze vier ondergebracht moet worden, dan is de vierde vorm het beste passend (Stoppels, 1996, p. 217). Niet een programma staat in dezen voorop maar de ontmoeting van mens tot mens.

Toch is er volgens Stoppels ook een spanning aanwezig. Deze spanning is gegeven met de aanwezigheid van twee brandpunten in het werken in een inloophuis. Het eerste is het honoreren van het subject zijn van bezoekers; daarmee wordt bedoeld dat op geen enkele wijze hun integriteit mag worden geschonden door een verborgen agenda, indoctrinatie, paternalisme of andere vormen van 'object-matig' handelen. Het tweede is het openhouden van de deur naar Christus. "Dat wil zeggen dat de centra zich kenmerken door een cultuur waarin er ruimte is voor het vertrouwd maken van mensen met het christelijke geloof" (Stoppels, 1996, p. 250). Het is volgens Stoppels (1996) daarom zaak de praktijk van de inloopcentra vorm te geven vanuit de opvatting van presentie als dialogisch gebeuren: "Ze speelt zich af in het spanningsveld van maximale terughoudendheid in én maximale bereidheid tot het uitnodigen van de ander zelf een verbond te sluiten met de Eeuwige en te kiezen voor de weg van navolging van Christus. En dat laatste is bepaald iets anders dan 'zieltjeswinnerij' of ledenwerving voor de kerken. Want centraal staat de mens om wie het gaat".

Opvallend is dat Stoppels (1996) schrijft dat binnen kerk en theologie het werk van inloopcentra bepaald niet door iedereen op waarde wordt geschat. Een van de oorzaken daarvan is dat het werk als te 'gewoon' wordt beschouwd. Het heeft te weinig een geestelijke dimensie en/of het is te weinig specifiek christelijk. Wanneer medewerkers hun ervaringen omtrent het werken in een inloophuis samenvatten gebruiken ze veelvuldig de woorden 'gezellig' en 'gezelligheid'. Deze woorden staan ver af van theologische jargon (Stoppels, 1996, p. 243).

Volgens Stoppels (1996) heeft de kerk de hoge roeping tot schenken van koffie en aandacht als hij zegt:

Onze samenleving kenmerkt zich door een tekort aan gezelligheid: veel mensen ontbreekt het aan (voldoende) met-gezellen. In de Nederlandse cultuur is 'koffiedrinken' bij uitstek een symbool van gezelligheid; dat doet een mens niet alleen, dat gebeurt in een kring. Voor de meeste mensen is dit een vanzelfsprekendheid, maar er lijkt een toenemend aantal mensen te zijn voor wie dit een zeldzame ervaring wordt; er is niemand om hen een kop koffie aan te reiken. Wanneer inloopcentra zich richten op onder meer 'gezelligheid', moet dan ook van een hoge roeping gesproken worden; het gaat immers om zeer wezenlijke behoeften van ieder mens.

3.7 Samenvatting

Dit theoretisch kader geeft in grove hoofdlijnen de ontwikkelingen aan in zowel kerk als maatschappij. Er is sprake van een wisselwerking. Ontwikkelingen in de maatschappij zorgt voor een reactie van kerken en andersom. Om met Roor (2018) te spreken ligt het accent veel minder op het instituut kerk en veel meer bij het dagelijks samenleven in gemeenschappen van volgelingen van Jezus. Presentie is een van de manieren waarop kerken (opnieuw) relevant willen/kunnen zijn voor de samenleving.

4. Methode

Het onderzoek wat aan dit verslag vooraf is gegaan is zowel kwantitatief als kwalitatief geweest. Het onderzoek is gebaseerd op zowel een vragenlijst als een zestal half-gestructureerde diepte-interviews.

4.1 Literatuuronderzoek

Om de eerste deelvraag te kunnen beantwoorden is een literatuuronderzoek uitgevoerd. De vraag aan de literatuur is: Hoe kan presentie kerken helpen in hun omzien naar hun medemens en waarom is dit passend bij een christen/kerk? In het theoretisch kader (3) komt deze studie uitgebreid aan bod.

4.2 Opzetten enquêtes

Baarda, de Goede & Kalmijn (2000) geven aan hoe een enquête moet worden opgebouwd. Zij hanteren grofweg drie criteria waaraan enquêtevragen moeten voldoen: de vragen moeten concreet zijn, te beantwoorden zijn en neutraal zijn. De enquêtevragen worden concreet door:

- Alleen woorden en termen te gebruiken die voor alle respondenten zonder meer duidelijk zijn.
- Zoveel mogelijk concrete vragen te formuleren: vragen naar waar, wat en wanneer.
- Waar mogelijk te vragen naar aantallen, tijdstippen of data van gedragingen.

Met behulp van bovenstaande literatuur en gesprekken met mijn begeleidend docent is de vragenlijst tot stand gekomen. Deze is te vinden in bijlage 1. Om een goed beeld te krijgen van de te onderzoeken populatie zijn er een aantal vragen opgenomen over de achtergrond van de respondent. (Vraag 1 t/m 5). Deze uitkomsten worden met elkaar vergeleken om te kijken of er verschil zit tussen de antwoorden van bijvoorbeeld mannen en vrouwen. Waarderen oudere respondenten de Herberg meer of juist minder. Maar ook de frequentie van bezoeken is belangrijk om te weten. Wat waardeert iemand die bijvoorbeeld al langere tijd de Herberg bezoekt meer/minder dan iemand die de Herberg nog maar kort bezoekt?

4.3 Verwerking resultaten

De schriftelijke resultaten van de enquête zijn ingevoerd in Excel. Daar zijn al de gegevens omgezet in een datamatrix. Vervolgens zijn eerst alle negen enquêtevragen geanalyseerd en daarna zijn de eerdergenoemde variabelen (4.2) onderzocht.

4.4 Interviews

Voor dit onderzoek zijn in totaal acht interviews afgenomen. Van zeven afgenomen interviews mocht, met toestemming van de respondent, een geluidsopname worden gemaakt. Eén interview mocht niet worden opgenomen en daarom is er tijdens het interview een aantal steekwoorden opgeschreven. Wanneer deze aanvullende inzichten bieden en bruikbaar zijn voor dit onderzoek zal dit specifiek worden vermeld. Van het andere interview bleek de geluidsopname erg onduidelijk. Door het gebrekkig Nederlands van deze persoon kon er geen bruikbare informatie uit deze opname worden gehaald. Daarom is besloten om in de verwerking van de gegevens dit interview niet mee te rekenen.

Voor dit onderzoek is gebruikt gemaakt van half-gestructureerde interviews (Verhoeven, 2016, p. 156). In deze interviewvorm wordt structuur aangebracht door een topic lijst. Deze dient als checklist om er zeker van te zijn dat alle vooraf vastgestelde onderdelen aan bod komen. Deze methode laat echter alle ruimte aan de persoonlijke opvattingen en belevingen van de geïnterviewde.

4.5 Verwerking resultaten

De afgenomen interviews zijn als eerste getranscribeerd. De transcripties van deze uitgewerkte interviews zijn te vinden in bijlage 2. Na het transcriberen zijn de interviews gecodeerd en daarmee opgedeeld in fragmenten. Het coderen is verlopen in drie fases: open coderen, axiaal coderen en selectief coderen (Boeije, 2014, p.112).

Open coderen

Na het transcriberen van de interviews zijn de gegevens ingedeeld in fragmenten. Daarna zijn relevante fragmenten gecodeerd. “Codes zijn een samenvattende notatie voor een fragment uit de onderzoeksgegevens (...) waarin de betekenis van dat fragment wordt uitgedrukt” (Boeije, 2014, p. 113). Het resultaat van open coderen is en lijst met codes. In bijlage 3 is de lijst met open codes opgenomen.

Axiaal coderen

Na het open coderen is er axiaal gecodeerd. Axiaal coderen houdt in dat alle elementen die horen bij een bepaald verschijnsel bestudeerd worden. De verschillende codes worden met elkaar vergeleken en bij elkaar horende codes worden samengevoegd tot een overkoepelende code (Boeije, 2014, p.125). Bij het axiaal coderen zijn de tweede en derde deelvraag als uitgangspunt genomen. De codeboom die is ontstaan is te vinden in bijlage 4.

Selectief coderen

In de fase van de selectieve codering ligt volgens Boeije (2014) de nadruk op de integratie van de bevindingen door verbanden te leggen tussen de categorieën die in de fase van het axiaal coderen zijn beschreven (Boeije, 2014 p. 133). Voor de relevantie voor dit onderzoek is gekozen om de volgende overkoepelende codes, die tijdens het axiaal coderen zijn ontstaan, verder uit te werken: verbeterpunten, pluspunten en redenen voor bezoek. Daarmee worden de codes: bezoekersfrequentie, daginvulling, kennismaking en kerkrelatie in dit onderzoek achterwege gelaten.

4.6 Topic lijst interviews

Voor de af te nemen interviews is de volgende topiclijst samengesteld.

- Deelname aan vragenlijst.
- Kennismaking met de Herberg
- Alternatieven voor de Herberg
- Verbeteringen voor de Herberg
 - Pluspunten van de Herberg
 - Minpunten van de Herberg

4.7 Betrouwbaarheid en representativiteit

De enquête heeft in december 2020 een week uitgestaan. Omdat dit nog niet genoeg respondenten opleverde (13) is in januari de enquête opnieuw uitgezet wat nog eens acht respondenten opleverde.

Voor dit onderzoek is vastgesteld dat de te onderzoeken populatie dertig mensen is. Voor een betrouwbaarheidsniveau van 95% is het gewenst dat achtentwintig mensen de enquête invullen (steekproefcalculator, z.d.). In totaal hebben eenentwintig respondenten de enquête ingevuld. Het betrouwbaarheidsniveau van 95% is daarmee niet behaald. Doordat een inloophuis werkt met kwetsbare mensen is niet iedere bezoeker (om verschillende redenen) bereid om mee te werken aan een onderzoek. De enquête heeft twee keer uitgestaan en heeft eenentwintig respondenten opgeleverd wat voor dit onderzoek het hoogst haalbare is. Dit draagt bij aan de betrouwbaarheid van dit onderzoek.

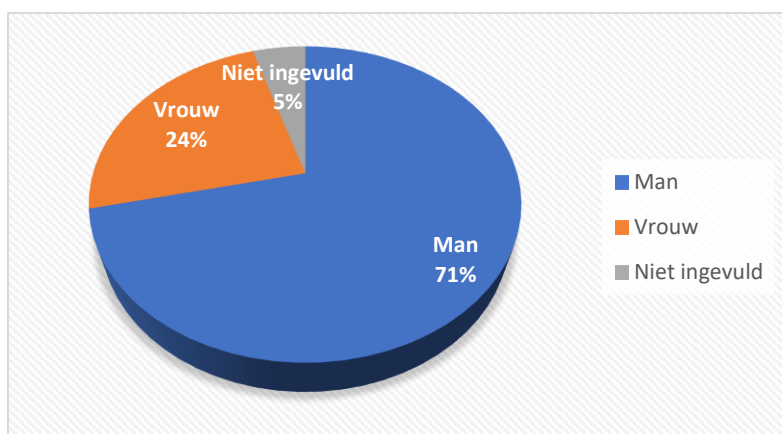
Van de acht interviews zijn er zes bruikbare interviews overgebleven. Voor de representativiteit van deze gegevens is het belangrijk dat er saturatie of verzadiging is opgetreden. Baarda (2014, p.74) schrijft daarover: “saturatie betekent dat je in kwalitatief onderzoek net zolang doorgaat met de dataverzameling, totdat zich geen nieuwe informatie aandient”. Tijdens het verwerken van deze interviews is gebleken dat er saturatie heeft opgetreden. In de interviews kwamen telkens dezelfde onderwerpen aan bod. Samengevat waren de onderwerpen: Hoe vaak de Herberg werd bezocht, hoe lang de Herberg werd bezocht, wat de reden voor het bezoek was, wat er eventueel verbeterd kon worden aan de Herberg en of de geïnterviewde wist dat de Herberg is opgezet door kerken om vervolgens naar zijn of haar mening daarover te vragen. Na zes gehouden interviews bleek er over deze onderwerpen geen nieuwe aanvullende informatie naar voren te komen. De conclusie is dan ook dat er saturatie heeft opgetreden.

5. Resultaten

Voor dit onderzoek zijn zowel enquêtes als interviews afgenomen. Als eerste wordt beschreven hoe de data van de enquêtes zijn verwerkt, daarna volgt de verwerking van de interviews.

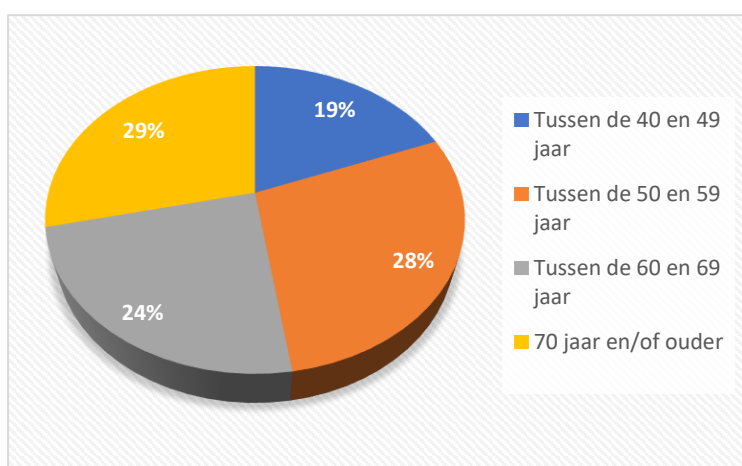
5.1 Resultaten enquête

In Figuur 1 is te zien dat er onder de respondenten 15 mannen en 5 vrouwen waren, 1 respondent heeft niet aangegeven wat het geslacht is.

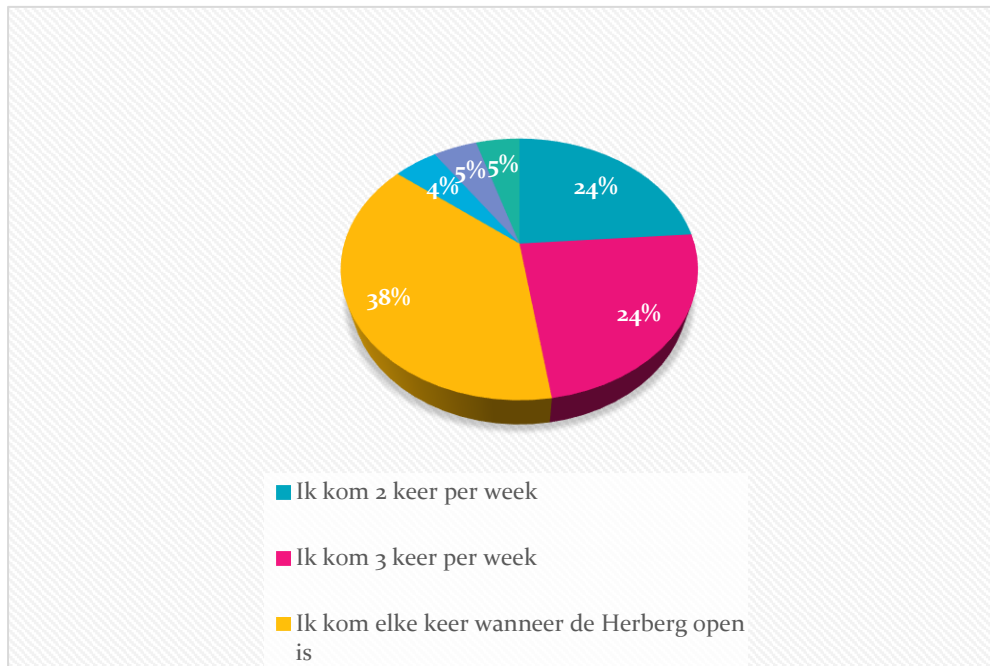
Figuur 1: man/vrouw verhouding.

Zoals Figuur 2 laat zien zijn alle respondenten ouder dan veertig jaar. De respondenten zijn vrij gelijk verdeeld over de leeftijdscategorieën.

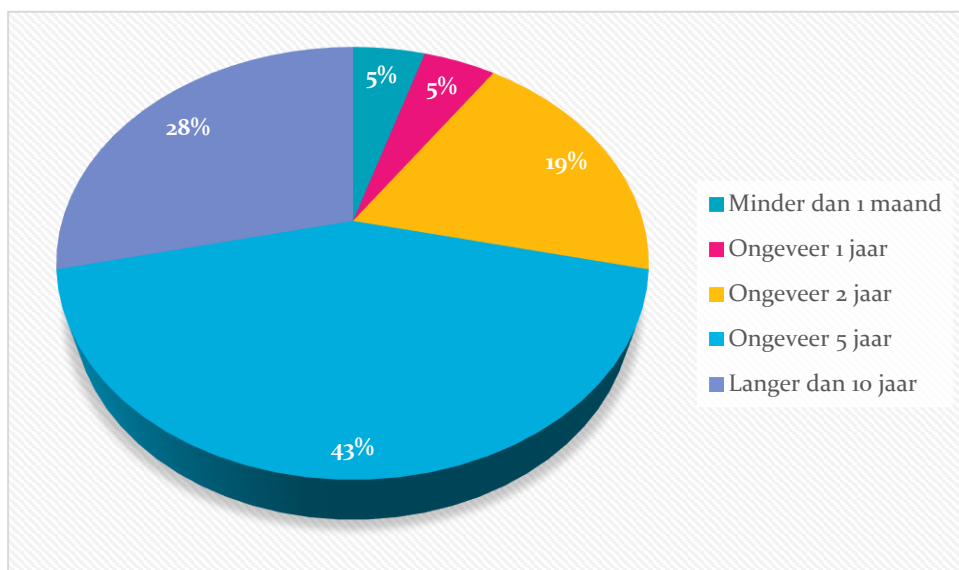
Figuur 2: Leeftijd respondenten.

Figuur 3 laat zien dat maar liefst 71% van de respondenten minimaal drie keer per week komen. 24% geeft aan twee keer per week te komen en 5% kon nog geen antwoord geven omdat dit het eerste bezoek was.

Figuur 3: Bezoekersfrequentie van de respondenten.

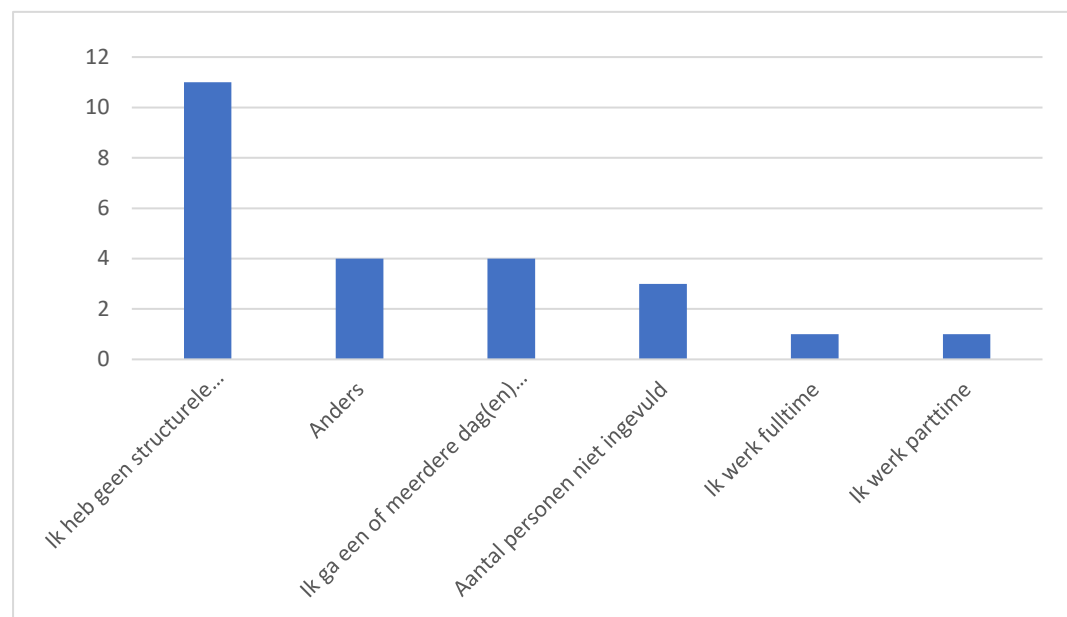
43% van de respondenten komt vijf jaar of langer bij de Herberg zoals Figuur 4 laat zien. 28% komt al langer dan tien jaar. 5% komt minder dan een maand en de overige 24% allemaal minimaal een jaar.

Figuur 4: Bezoeken van de Herberg (in maanden, jaren).

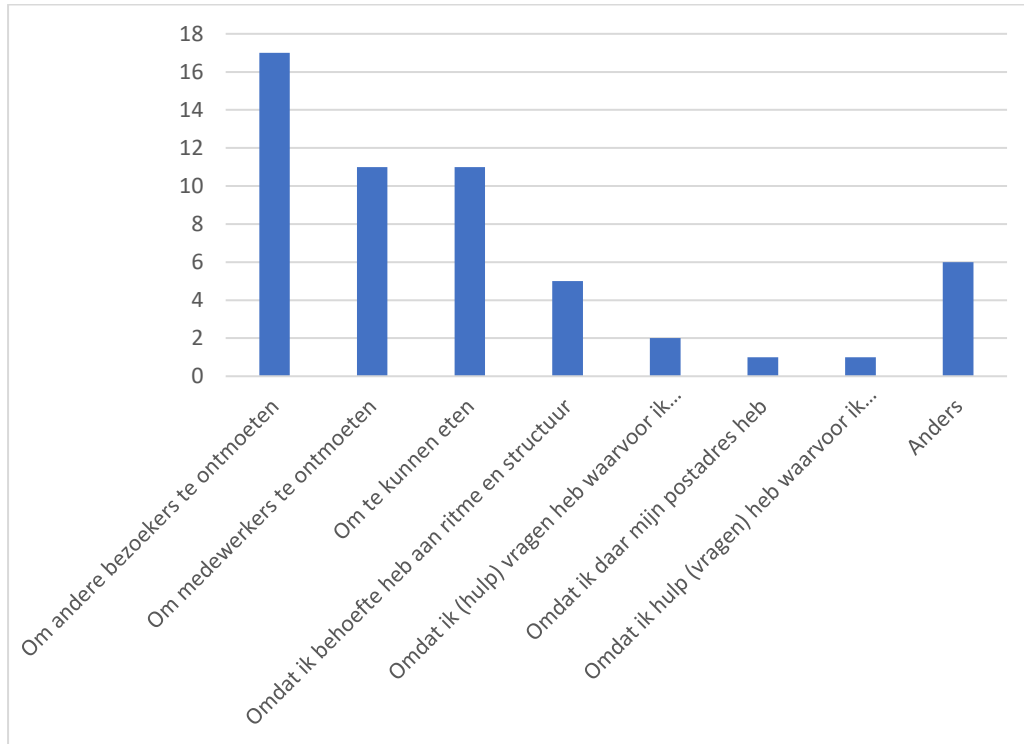
Figuur 5 laat zien dat twaalf respondenten geen structurele weekinfilling hebben, zes respondenten geven aan de week in te vullen door bijvoorbeeld werk of het bezoeken van een andere organisatie. Drie respondenten hebben deze vraag niet beantwoord. Vier respondenten vulden ook anders in namelijk:

- “Ik ben dakloos, ik probeer te overleven”!
- “Voor de Herberg heb ik wat brieven rondgebracht en zit 4 keer per jaar ofzo in Philadelphia cliëntenraad vrijwilligerswerk”.
- “Veel thuis tv kijken”.
- “Veel op koffiebezoek bij mensen om warm te worden”.

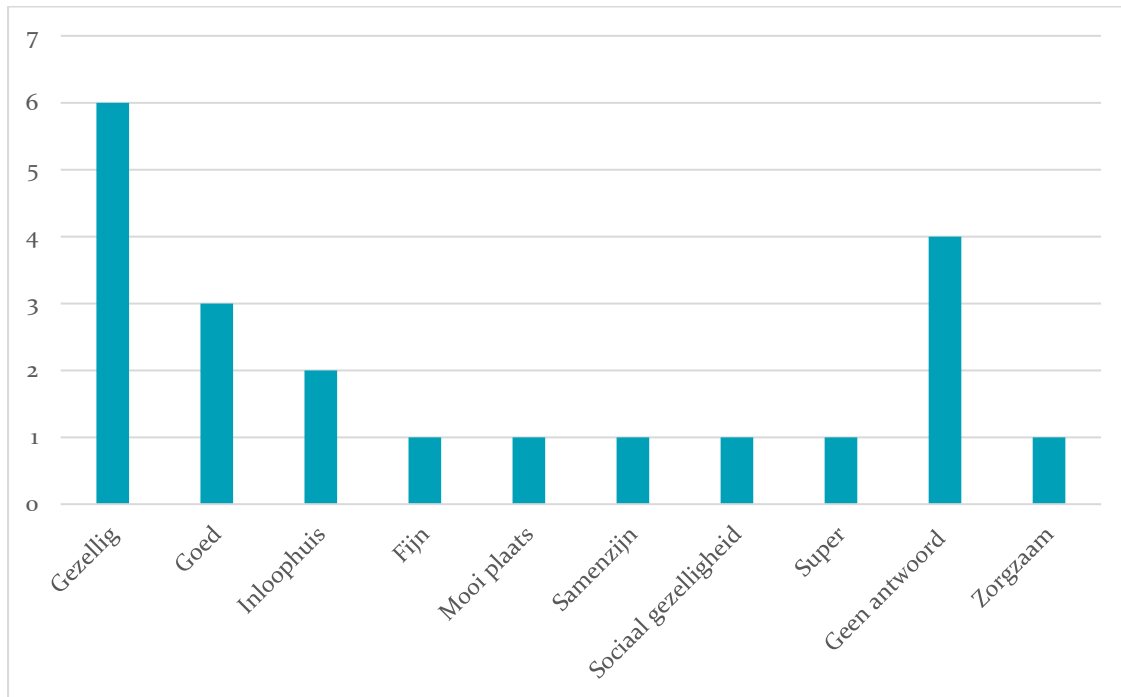
Figuur 5: Weekinfilling respondenten.

De respondenten geven, zoals in Figuur 6 is te zien, veel (en vaak ook meerdere) redenen aan waarom ze naar de Herberg gaan. In totaal wordt achtentwintig keer aangegeven dat het contact belangrijk is, waarvan zeventien keer het contact met andere bezoekers aangegeven wordt en elf keer het contact met medewerkers. Elf respondenten geven aan voor het eten naar de Herberg te komen en vijf geven als reden dat ze behoefte hebben aan ritme en structuur. Drie respondenten geven aan dat ze (ook) naar de Herberg gaan omdat ze daar terecht kunnen voor hulpvragen. Andere redenen die zijn genoemd is gezelligheid, het hebben van een postadres, kou ontvluchten en het leren van de Nederlandse taal.

Figuur 6: Redenen voor bezoek van de Herberg.

In Figuur 7 zijn de antwoorden te zien op de vraag hoe de respondenten de Herberg in een woord zouden omschrijven. Zeven respondenten (inclusief sociaal gezelligheid) omschreven de Herberg met 'gezellig'. Twee omschrijven het als een inloophuis. Andere positieve bewoordingen die aan de Herberg worden gegeven zijn goed, fijn, zorgzaam, super en een mooie plaats. Vier respondenten hebben deze vraag niet beantwoord.

Figuur 7: Omschrijving van de Herberg in één woord.

Op de vraag of de respondenten tevreden zijn over het aanbod van de Herberg geven vrijwel alle respondenten aan tevreden te zijn. Slechts een respondent is hier niet tevreden over omdat er volgens deze respondent medewerkers zijn die niet gastvrij zijn. Toelichtingen die worden gegeven door respondenten die tevreden zijn, zijn: dat de herberg vaak open is, het personeel goed is, het een fijne tijd is in de Herberg, het er gezellig is en goed geregeld, het ervoor zorgt dat men van de straat af is. Een respondent geeft aan dat hij/zij hoopt vrijwilligerswerk bij de Herberg te krijgen. Acht respondenten hebben geen toelichting ingevuld.

Op de vraag wat de Herberg nog aantrekkelijker zou maken om te komen zijn een aantal suggesties gegeven. Bijvoorbeeld dat er (na de coronacrisis) weer spelletjes (rummikub) gedaan mogen worden. Dat er gebak en Irish koffie te verkrijgen is. Drie respondenten geven aan niet te weten wat er veranderd moet worden en drie respondenten vinden het goed zoals het nu is. Zeven respondenten hebben niets geantwoord.

5.2 Onderzochte variabelen

Er zijn elf respondenten die 60 jaar of ouder zijn. Deze geven allen geen mogelijkheid voor verbetering van de herberg. In de leeftijd van 50 tot 59 jaar (aantal: 6) geeft de helft aan dat de spelletjes in deze tijd worden gemist.

In iedere leeftijdscategorie wordt het ontmoeten van zowel bezoekers als medewerkers als belangrijke reden genoemd om naar de Herberg te gaan. In de leeftijd van 60-69 jaar wordt ook de mogelijkheid van eten als erg belangrijk gezien. Er is geen respondent die alleen voor het eten naar de Herberg komt. De reden van mogelijkheid tot eten wordt altijd in combinatie met het ontmoeten van bezoekers/medewerkers genoemd.

Voor het bezoeken van de Herberg worden in totaal meerdere redenen genoemd. Zes respondenten geven maar één reden aan waarom ze naar de Herberg komen, zij geven allen aan dat het ontmoeten van medewerkers of bezoekers voor hen de reden is om naar de Herberg te komen.

Er is geen opmerkelijk verschil tussen mannen en vrouwen in de reden waarom ze naar de Herberg komen. Er is ook geen opmerkelijk verschil tussen bezoekers die tweemaal of minder naar de Herberg gaan of driemaal en vaker, ze geven allemaal dezelfde redenen aan waarom ze naar de Herberg gaan.

De verdere weekinfilling is ook niet bepalend voor het aantal keer dat men per week naar de Herberg komt. Ook mensen die wel structurele activiteiten hebben zoals (parttime of fulltime) werken of andere organisaties dan de Herberg bezoeken, komen niet minder vaak naar de Herberg dan mensen die geen structurele weekinfilling hebben.

Wat verder opvalt is dat er elf respondenten van 60 jaar of ouder zijn. Deze respondenten komen allen al vijf jaar of langer (sommigen al minimaal 10 jaar) bij de Herberg.

5.3 Resultaten interviews.

Aan de interviews hebben vier mannen en twee vrouwen meegewerkt. Drie geïnterviewden geven aan al langer dan vijf jaar de Herberg bezoeken waarvan twee de Herberg al langer dan tien jaar bezoeken. Twee andere geven aan de Herberg ongeveer twee jaar te bezoeken en een persoon bezoekt de Herberg ongeveer twee maanden.

Alle geïnterviewden geven aan ook wel andere buurthuizen of inloopcentra te bezoeken of bezocht te hebben. Voor de volledigheid is het belangrijk om te weten dat ten tijde van de huidige 'lockdown' niet alle buurthuizen/inloopcentra open mogen zijn daardoor is het niet mogelijk om deze plekken op dit moment te bezoeken.

Een van de geïnterviewden geeft aan werk te hebben. De overige ondervraagden geven aan geen structurele activiteiten te hebben op een dag.

Zoals in 4.5 is beschreven zijn de fragmenten gecodeerd. Tijdens het selectief coderen is besloten om te focussen op de volgende codes: pluspunten, reden voor bezoek en verbeterpunten. Deze worden hier verder uitgewerkt.

5.3.1 Pluspunten

Alle geïnterviewden hebben een of meer pluspunten weten te benoemen voor wat betreft de Herberg. Twee geïnterviewden geven aan dat 'eten' een belangrijk pluspunt van de Herberg is. Voor een van hen geldt dat deze dakloos is en niet altijd geld of een plek heeft om te eten zoals het volgende citaat laat zien wanneer de geïnterviewde een kopje soep krijgt: "Dit is ook een toegevoegde waarde (...) net wat ik zeg iets warmes in de maag. Dan kun je er ook weer even tegenaan" (interview 5).

Voor de ander geldt dat het eten vooral in combinatie wordt gebracht met gezelligheid of saamhorigheid.

Twee geïnterviewden noemen koffie of koffiedrinken als pluspunt. Een van hen geeft met het volgende citaat aan: “Ik vind de koffie hier vooral lekker” (interview 3), dat de koffie van de Herberg erg lekker is en noemt dit een groot pluspunt. De ander noemt koffiedrinken maar meer in combinatie met gezelligheid en het ontmoeten van anderen. Dit is te lezen in het volgende citaat: “Ik kom voor de gezelligheid, kopje koffiedrinken, beetje slap ouwehoeren” (interview 1).

Persoonlijke aandacht wordt door een van de geïnterviewden als waardevol ervaren. Met aandacht wordt dan bedoeld dat er een praatje met de bezoeker wordt gemaakt en wordt gevraagd hoe het gaat en waar nodig de juiste hulp wordt geboden zoals de volgende citaten afkomstig van dezelfde persoon laten zien: “Dat er naar je gekeken wordt hoe het met je gaat. Dat mensen bewust met je bezig zijn”, en: “Dat er dan aandacht is voor je verhaal, als je iets kwijt moet ofzo” (interview 6).

Ook de mogelijkheid tot het hebben van een postadres wordt als toegevoegde waarde van de Herberg ervaren door een geïnterviewde. Als je dakloos bent geworden kan de Herberg een postadres aanvragen. Doordat deze persoon een postadres had bij de Herberg is deze ook in aanraking gekomen met het inloophuis. Inmiddels is deze persoon niet meer dakloos maar blijft de Herberg nog steeds bezoeken.

Een geïnterviewde geeft aan dat het bezoeken van de Herberg voelt als thuiskomen. De huiselijke sfeer en contact met anderen dragen bij aan dat gevoel. Deze persoon verwoordt dit als volgt: “Nou ja, het voelt echt wel als thuiskomen zeg maar, lekker huiselijk. Ja. Een praatje maken met de andere mensen hier. En dat is goed” (interview 5). Opvallend is dat deze persoon de Herberg al meer dan tien jaar bezoekt en nog steeds het gevoel van thuiskomen ervaart.

Een van de geïnterviewden geeft aan baat te hebben bij de hulp van anderen zoals het citaat laat zien: (...) “Op een gegeven moment kwam ik in aanraking met zeg maar een man en die vertelde hoe hij het altijd deed (rondkomen)” (interview 4). Niet alleen in de Herberg maar ook bij andere buurthuizen helpen de mensen elkaar. Zo worden er tips gegeven over hoe het beste rond te komen en waar je nog meer terecht kan voor eten, aandacht etc.

Als laatste pluspunt wordt door een geïnterviewde dankbaarheid genoemd. Deze persoon is dankbaar dat er een plek is als de Herberg.

5.3.2 Reden voor bezoek

Onder de overkoepelende code ‘reden voor bezoek’ zijn verschillende codes ontstaan. Deze worden hier verder uitgewerkt.

Als eerste wordt de sfeer als belangrijk ervaren. Voor drie geïnterviewden is ‘sfeer’ verwant aan eten, koffiedrinken en elkaar ontmoeten. In lijn hiermee noemen twee geïnterviewden gezelligheid als reden voor hun bezoek aan de Herberg.

Wat opvalt is dat ontmoeten door elke geïnterviewde wordt genoemd. Twee van hen noemen naast de ontmoeting van andere bezoekers ook expliciet de ontmoeting met

de vrijwilligers die werkzaam zijn in de Herberg. De andere vier noemen alleen de ontmoeting met andere bezoekers zoals de volgende citaten laten zien:

- “Ik kom voor (naam vrijwilliger)” (interview 1).
- “Nou, gewoon, gezelligheid en een beetje bijpraten met de mensen” (interview 2).
- “Onder de mensen zijn, dat vind ik fijn” (interview 3).
- “Nou, ik vind hier wel, ik kom gewoon om mensen te ontmoeten, mensen te zien. En euh ik kom ook voor de soep. (...)” (interview 4).
- “Nou ja, het voelt echt wel als thuis komen zeg maar, lekker huiselijk. Ja. Een praatje maken met de andere mensen hier. En dat is goed” (interview 5).
- (...) “Zij (vrijwilligster) kent mij ook van kinds af aan” (interview 5).
- “Dat je allemaal verschillende mensen ontmoet. En sommige mensen hebben problemen maar niet iedereen” (interview 6).

Vier van de geïnterviewden geven aan dat de Herberg belangrijk voor hen is. Voor een persoon is de Herberg belangrijker dan het Paleis het Loo deze gaf als motivatie dat deze persoon binnen mag komen in de Herberg maar niet in het Paleis het Loo. Een ander persoon geeft met volgende citaat aan: (...)”Daarom, hier ben ik tenminste onder de mensen, dus als het dicht zou gaan zou ik echt wel in een isolement komen. Dus ik vind het wel heel belangrijk dat dit er is ja” (interview 2) in een isolement te komen zonder de Herberg. Een ander geeft aan de Herberg wel te zullen missen maar geeft niet expliciet aan wat er dan gemist wordt. De laatste geeft alleen aan dat de Herberg heel belangrijk is voor deze persoon maar geeft verder geen motivatie.

Een van de geïnterviewden zag het bezoeken van de Herberg als dagbesteding. Deze persoon was een periode dakloos en had op deze manier toch een dagritme.

Als laatste wordt afleiding als reden voor bezoek gegeven. Een persoon vertelde de afgelopen periode een hoop narigheid te hebben meegemaakt. Het bezoeken van de Herberg was zoals het citaat laat zien een welkome afleiding om even niet aan deze nare dingen te hoeven denken. “Ja, ik kom hier ook om een hoop nare dingen te vergeten. Er even niet eraan te denken” (interview 4).

5.3.3 Verbeterpunten

Op de vraag wat er beter kan antwoorden twee geïnterviewden dat er (meer) spelletjes gedaan mogen worden. Voor de een geldt dat er Rummikub of een ander bordspel gedaan mag worden (citaat 1). Voor de andere vertaalt zich dat in het ophangen van een dartbord. Ook geeft deze zelfde persoon aan Oude Hollandse spelletjes leuk te vinden. (Bijvoorbeeld sjoelen). (Citaat 2).

Citaat 1: “Ja, spelletjes als Skipbo mag van mij ook wel” (naast Rummikub) (interview 4).

Citaat 2: “Een beetje moderner, weet je wel, je hoeft hier echt niet allemaal dure apparatuur neer te zetten, ik bedoel een dartbordje”. (...) gewoon echt Oudhollandse spelletjes” (interview 5).

Een ander geïnterviewde geeft met het volgende citaat aan: “Het mag meer open zijn” (interview 1) dat de Herberg vaker open mag zijn. Ten tijde van dit onderzoek heeft

Nederland te maken met een pandemie waardoor vanuit de overheid bepaalde maatregelen zijn opgelegd. Voor de Herberg betekent dat zij op drie middagen in de week open mogen zijn voor bezoekers. Dit mag dus volgens deze bezoeker meer worden. Tevens geeft deze persoon aan een negatieve ervaring gehad te hebben met de Herberg. Deze ervaring had ook te maken met de openingstijden. Ten tijde van het afkondigen van de maatregelen door de overheid moesten medewerkers van de Herberg snel schakelen. Daardoor is er niet of niet juist gecommuniceerd met deze persoon en dat werd als negatief ervaren.

Weer een andere geïnterviewde geeft aan, in een eerder stadium, post te hebben rondgebracht voor de Herberg. Dit werd door deze persoon als prettig ervaren en geeft aan dit soort karweitjes wel vaker te willen doen: “Dingen als post rondbrengen voor de Herberg vind ik best wel leuk. Maar ik weet niet of daar veel werk voor is. Geen idee” (interview 4).

5.4 Samenvatting

Samenvattend kan het volgende gezegd worden over de resultaten. De lijst met verbeterpunten is in vergelijking met de gegeven pluspunten erg kort. Het verbeterpunt over de openingstijden heeft te maken met de internationale coronacrisis en de maatregelen die daarbij horen zoals dat eerder is uitgelegd. Dit is iets waar de Herberg op dit moment niets aan kan doen.

De belangrijkste punten van de ‘pluspunten’ zijn dat eten voor een aantal bezoekers een grote rol speelt. Is het niet het eten zelf dan wel de gezelligheid die het samen eten met zich meebrengt. Ook koffiedrinken wordt vaak genoemd als pluspunt. Een geïnterviewde geeft expliciet aan de koffie erg lekker te vinden, voor anderen wordt ook hier de gezelligheid die dit met zich meebrengt als pluspunt ervaren.

Opvallend is dat bij ‘redenen voor bezoek’ iedereen aangeeft dat ontmoeting als belangrijk wordt ervaren. Niet alleen het ontmoeten van andere bezoekers wordt als belangrijk ervaren maar ook de ontmoeting met de vrijwilligers die werkzaam zijn in de Herberg. Het onder de mensen zijn is voor de bezoekers van de Herberg met uiteenlopende redenen belangrijk. Voor de een is het de gezelligheid voor de ander werkt een bezoek aan de Herberg als afleiding om niet aan nare dingen te hoeven denken.

6. Conclusies en discussie

In het komende hoofdstuk worden de gevonden en geanalyseerde gegevens besproken. Hieruit worden de uiteindelijke conclusies getrokken in antwoord op de hoofd- en deelvragen.

6.1 Deelvraag 1: Wat is de waarde van de Herberg voor Apeldoornse kerken?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden is er een literatuuronderzoek uitgevoerd. Dit literatuuronderzoek is te vinden in het theoretisch kader. In dit literatuuronderzoek is een beeld geschetst van de ontwikkelingen binnen de kerken in Nederland. Daarnaast is gekeken naar de ontwikkelingen in de maatschappij. De verhouding tussen kerk en samenleving is voortdurend in beweging.

Het theoretisch kader schetst het beeld van een seculier Nederland. Kerken worden steeds verder naar de marge gedrukt. Op verschillende manieren wordt er gereageerd op deze ontwikkeling. Volgens Wim Dekker is de crisis door secularisatie ook een crisis van het christelijke geloof. De seculiere tijd vraagt om een nieuwe spiritualiteit die is opgewassen tegen het leven in de marge van de samenleving (Dekker, 2011, p. 6). Ook Bram van de Beek blijft benadrukken dat de geestelijke crisis veel dieper gaat dan velen beseffen. Van kerkelijke programma's gericht op het terugwinnen van 'randkerkelijken' verwacht hij weinig (Van de Beek, 2013, p. 73).

Maar er zijn ook andere geluiden te horen. Paas (2001) bekijkt Nederland als zendingsland en verkent hoe het Evangelie opnieuw ingang kan krijgen in de Nederlandse cultuur. Dat sluit aan bij Roor (2018, p.40) als hij schrijft dat het traditionele kerkbeeld steeds meer begint te kantelen, om te beginnen in grote steden maar ook steeds vaker daarbuiten. In kerkelijke en missionaire experimenten wordt de kerk als het ware opnieuw uitgevonden. Het accent ligt veel minder op het instituut kerk en veel meer bij het dagelijks samenleven in gemeenschappen van volgelingen van Jezus (Roor, 2018, p. 40).

Binnen kerken leeft steeds meer de vraag hoe zij relevant kunnen zijn in een seculiere omgeving. Daarbij is er onderscheid tussen diaconaat en missionair-zijn. Diaconaat is volgens Den Hertog en Noordegraaf (2009) een impliciet getuigenis waarbij de nadruk ligt op het hulp verlenen zonder bijbedoelingen. Missionair actief zijn is in vergelijking met diaconaat meer een expliciet getuigenis (Roor, 2018). Er wordt bewust, en dat kan op verschillende manieren, iets overgedragen van het Evangelie. De lijn tussen diaconaat en missionair-zijn is daarmee soms erg dun.

Inloophuizen zijn, een van de vele, initiatieven die voortvloeien uit de vraag hoe de kerk(en) opnieuw relevant kan zijn in een seculiere omgeving. Hiermee worden de rollen omgedraaid. Was het voorheen de bedoeling om door zending en evangelisatie mensen in de kerk te krijgen, nu zoekt de kerk de mensen op. Dus eerst was het de mens-naar-de-kerk beweging nu is het kerk-naar-de-mens beweging. Niet in eerste instantie om deze gezochte mens te bekeren maar eerder om te deze te ontmoeten. Om het met Stoppels (1996) te zeggen spelen kerken in op een maatschappelijke situatie waarin een groot aantal mensen geen of weinig 'beschutting' meer vindt. De groei van het aantal inloopcentra toentertijd was te zien als het tegemoetkomen aan de

behoefte aan ontmoetingsplekken waar mensen zich welkom weten; niet op grond van wat ze al dan niet doen, maar op grond van wie ze zijn (Stoppels, 1996, p.210).

Het principe van mensen een plek (beschutting) bieden gebeurt nog steeds door verschillende inloophuizen. In de meeste gevallen wordt het inloophuis opgezet op initiatief van een of meerdere samenwerkende kerken. Het doel is daarmee om als kerk 'present' te zijn in de maatschappij. In 2001 publiceerde prof. dr. Andries Baart zijn grondleggende werk *Een theorie van de presentie*. Sindsdien is presentie uitgegroeid tot een begrip in de wereld van de professionele zorg- en hulpverlening. Het verschil met kerkelijke presentie en met de presentie zoals Baart die bedoeld is het doel wat men ermee voor ogen heeft. Baart (2003) heeft als doel volledig en belangeloos bij de zorgvrager aan te sluiten. In een wisselwerking tussen zorgverlener en zorgvrager staan de wensen en behoeften van de zorgvrager voorop. Samen wordt daarin een weg gezocht. Bij kerkelijke presentie is het noodzakelijk om de vooropgestelde doelen helder en kenbaar te maken. Is het zaak om inderdaad belangeloos om te kijken naar de kwetsbare mensen in de samenleving of schuilt er ook een andere intentie achter namelijk mensen te bekeren? In andere woorden heeft de presentie een diaconaal of missionair karakter? Roor (2018, p. 61) schrijft dat diaconale presentie een missionaire dimensie of intentie kan hebben. Maar hij schrijft dat dit niet altijd het geval hoeft te zijn: "Veel mensen helpen zonder zich bewust te zijn van eventuele geestelijke implicaties". Bijbels theologisch gezien is volgens Roor ook de diaconale dienst een vorm van getuigenis omdat zij de liefde van God in navolging van Christus zichtbaar maakt. Maar overal waar gelovigen bewust iets van God liefde (willen) communiceren, is er ook sprake van missionair handelen.

Voor de Apeldoornse kerken ligt de waarde van de Herberg in het present zijn in de samenleving. De Herberg is de plek waar mensen uit alle lagen van de bevolking 'beschutting' mogen en kunnen vinden. De drempel om binnen te gaan is laag. Er is tijd en aandacht voor de bezoekers. En bovendien is er gezelligheid te vinden. Dit lijkt op het eerste gezicht niets met kerk of religie te maken te hebben en dat klopt met wat Stoppels (1996) concludeert als hij zegt dat binnen kerk en theologie het werk van inloopcentra bepaald niet door iedereen op waarde wordt geschat. Een van de oorzaken daarvan is dat het werk als te 'gewoon' wordt beschouwd. Het heeft te weinig een geestelijke dimensie en/of het is te weinig specifiek christelijk. Wanneer medewerkers hun ervaringen omtrent het werken in een inloophuis samenvatten gebruiken ze veelvuldig de woorden 'gezellig' en 'gezelligheid'. Deze woorden staan ver af van theologische jargon (Stoppels, 1996, p. 243).

Volgens diezelfde Stoppels (1996) heeft de kerk juist de hoge roeping tot schenken van koffie en aandacht als hij zegt:

Onze samenleving kenmerkt zich door een tekort aan gezelligheid: veel mensen ontbreekt het aan (voldoende) met-gezel-len. In de Nederlandse cultuur is 'koffiedrinken' bij uitstek een symbool van gezelligheid; dat doet een mens niet alleen, dat gebeurt in een kring. Voor de meeste mensen is dit een vanzelfsprekendheid, maar er lijkt een toenemend aantal mensen te zijn voor wie dit een zeldzame ervaring wordt; er is niemand om hen een kop koffie aan

te reiken. Wanneer inloopcentra zich richten op onder meer 'gezelligheid', moet dan ook van een hoge roeping gesproken worden; het gaat immers om zeer wezenlijke behoeften van ieder mens.

Toch is er volgens Stoppels ook een spanning aanwezig. Deze spanning is gegeven met de aanwezigheid van twee brandpunten in het werken in een inloophuis. Het eerste is het honoreren van het subject zijn van bezoekers; daarmee wordt bedoeld dat op geen enkele wijze hun integriteit mag worden geschonden door een verborgen agenda, indoctrinatie, paternalisme of andere vormen van 'object-matig' handelen. Het tweede is het openhouden van de deur naar Christus. "Dat wil zeggen dat de centra zich kenmerken door een cultuur waarin er ruimte is voor het vertrouwd maken van mensen met het christelijke geloof" (Stoppels, 1996, p. 250). Het is volgens Stoppels (1996) daarom zaak de praktijk van de inloopcentra vorm te geven vanuit de opvatting van presentie als dialogisch gebeuren: "Ze speelt zich af in het spanningsveld van maximale terughoudendheid in én maximale bereidheid tot het uitnodigen van de ander zelf een verbond te sluiten met de Eeuwige en te kiezen voor de weg van navolging van Christus. En dat laatste is bepaald iets anders dan 'zieltjeswinnerij' of ledenwerving voor de kerken. Want centraal staat de mens om wie het gaat".

De Herberg helpt de kerken in Apeldoorn door een voorbeeld te zijn van kerkelijke presentie in hun stad. Er wordt handen en voeten gegeven aan het uitdragen van het Evangelie van Christus. Door een plek, tijd en aandacht te bieden kunnen kerken iets laten zien van de blijde boodschap. Als water voor iemand die dorst heeft.

6.2 Deelvraag 2: Welke aspecten van de Herberg waarderen bezoekers?

Een aspect van wat bezoekers waarderen steekt met kop en schouders uit boven alle andere aspecten en dat is het ontmoeten van andere mensen. In alle onderzochte leeftijdscategorieën wordt het ontmoeten als belangrijkste reden gegeven voor het bezoeken van de Herberg. Bezoekers waarderen het contact met elkaar. Contact met zowel vrijwilligers die werkzaam zijn in de Herberg als wel de andere bezoekers. De Herberg is daarmee een plaats waar ontmoeting wordt gezocht en wordt gevonden.

Dat dit contact en verbinding met anderen belangrijk is wordt nog eens onderstreept doordat het merendeel van de bezoekers vaker per week komt en al minimaal vijf jaar naar de Herberg komt. Voor een groot deel van de bezoekers zorgt het bezoeken van de Herberg voor ritme in hun dag, omdat ze aangeven geen andere structurele daginvulling hebben. Het hebben van (dagelijkse) structuur wordt door bezoekers als prettig ervaren. Als de Herberg bijvoorbeeld als gevolg van coronamaatregelen niet open mag, raken bezoekers in paniek omdat ze simpelweg niet weten wat ze dan moeten doen. De Herberg voorkomt in dezen verveling en het isoleren van mensen en draagt bij aan dagelijkse structuur voor bezoekers.

Naast het elkaar ontmoeten wordt ook 'eten' gewaardeerd aan de Herberg. Op vaste dagen wordt de bezoeker eten aangeboden tegen een kleine vergoeding. Toch is er niet een bezoeker die alleen voor het eten naar de Herberg komt. Ook hier speelt de ontmoeting met anderen een grotere rol dan het eten zelf. Juist het samen eten draagt bij aan de onderlinge verbinding tussen bezoekers en medewerkers. Ditzelfde kan

gezegd worden van het samen koffiedrinken. Het spreekwoord 'hoe meer zielen hoe meer vreugd' lijkt in deze gevallen te gelden. Het eten en (koffie) drinken is ondergeschikt aan de ontmoeting met elkaar.

Een ander aspect dat gewaardeerd wordt is de mogelijkheid tot het krijgen van een postadres bij de Herberg. Wanneer men door omstandigheden geen vaste woon of verblijfplaats meer heeft kan de Herberg functioneren als postadres. Dat betekent dat er communicatie mogelijk is. Instanties kunnen door post te sturen toch nog contact houden met iemand die dakloos is. In veel gevallen is het zelfs zo dat instanties niet kunnen/willen helpen wanneer je geen postadres hebt. Hoewel tegenwoordig veel communicatie digitaal verloopt is het toch ook handig om een postadres te kunnen hebben. Het is een middel van verbinding. Naast dat de Herberg een rol heeft op sociaal gebied vervult de Herberg dus ook een rol op functioneel gebied.

In het theoretisch kader werd de doelstelling van de Herberg beschreven. In het kort komt het erop neer dat de Herberg een plek wil zijn waar iedereen welkom is. Bezoekers moeten er terecht kunnen met (hulp) vragen maar mogen ook gewoon komen voor een kopje koffie en de ontmoeting met anderen. Gezien de bovenstaande conclusies is dat doel van de Herberg ruimschoots behaald. Bezoekers waarderen de ontmoeting en de daarbij horende gezelligheid enorm. Velen van hen weten de Herberg dan ook al jaren te vinden. Het wordt in dit onderzoek niet duidelijk hoe dat door de medewerkers wordt ervaren. Zijn zij ook tevreden met de huidige gang van zaken of is alleen gezelligheid niet voldoende voor hen.

In het theoretisch kader werden ook een aantal kenmerken van presentie opgesomd (Beurskens, Van der Linde & Baart 2019, p. 21). Een van de kenmerken 'relationeel werken' speelt een grote rol in de Herberg. De overige kenmerken zijn minder van toepassing omdat het hier ook niet gaat om een professionele hulpverleningsinstantie maar om een inloophuis. Wel blijkt dat bezoekers een grote waardering hebben voor het feit dat de Herberg er is ongeacht wie dit heeft geïnitieerd. Om met de woorden van Stoppels (1996) te spreken is er een behoefte aan beschutting.

6.3 Deelvraag 3: Welke wenselijke verbetering zien bezoekers voor het aanbod van de Herberg?

Wat in de resultaten opviel is dat de wenselijke verbeteringen voor de Herberg op een hand zijn te tellen. Dat geeft aan dat de bezoekers op dit moment tevreden zijn met het aanbod zoals dat nu geldt voor de Herberg.

De wenselijke verbeteringen die gegeven zijn lopen uiteen maar hebben in de kern hetzelfde doel namelijk de gezelligheid vergroten. Het doen van spelletjes met elkaar wordt nu gemist. Het is niet duidelijk of er eerst wel spelletjes werden gedaan en nu (ten tijde van de coronacrisis) niet meer of dat er helemaal geen spelletjes werden gedaan. Het is voor sommige bezoekers echt een aanvulling. Naast dat het doen van spelletjes gezelligheid oplevert zorgt het er ook voor dat bezoekers zich ergens anders op moeten focussen. Bij sjoelen dat als optie werd aangedragen is het noodzakelijk om in beweging te komen, letterlijk van de stoel te komen. Sjoelen en andere spelletjes vraagt concentratie waardoor de mogelijke problemen die bezoekers kunnen hebben

automatisch naar de achtergrond worden verdrongen. Naast gezelligheid kunnen spelletjes zorgen voor afleiding en beweging.

Andere verbeterpunten die genoemd worden zijn dat de Herberg vaker open mag zijn. Ten tijde van een wereldwijde pandemie mag de Herberg maar drie middagen open zijn. Normaal gesproken is de Herberg op alle werkdagen 's middags geopend. Het beperken van de openingstijden wordt als lacune ervaren. Dat geeft aan hoe belangrijk de Herberg voor bezoekers is. De overige dagen zijn bezoekers op zichzelf aangewezen wat als niet prettig wordt ervaren.

Als laatste verbeterpunt wordt de mogelijkheid genoemd tot het serveren van gebak en Irish coffee. Dit kan te maken hebben met een persoonlijke voorkeur van enkele bezoekers. Het kan ook een ander doel dienen. Gebak wordt in de meeste gevallen geassocieerd met feest wat in de meeste gevallen vrolijkheid opwekt. Deze feestelijkheid of het samen beleven van iets leuks wordt door een enkele bezoeker gemist en kan daarmee een aanvulling zijn op het aanbod van de Herberg. Datzelfde kan gezegd worden van het drinken van Irish coffee. Het samen genieten van gebak of Irish coffee draagt bij aan de onderlinge sfeer en gezelligheid, maar kan ook zorgen voor afleiding. Door samen gebak te eten of Irish coffee te drinken kunnen nare omstandigheden voor even worden vergeten.

6.4 Beantwoording hoofdvraag

Nu de deelvragen zijn beantwoord is het ook mogelijk om de hoofdvraag te beantwoorden. De hoofdvraag was: Wat is de (meer) waarde van de Herberg in de Apeldoornse samenleving en hoe kan deze waarde worden vergroot? De meerwaarde van de Herberg voor de Apeldoornse kerken is dat de Herberg als voorbeeld kan dienen wanneer andere kerken ook een behoefte ervaren om present te zijn in de samenleving. De Herberg is een manier om present te zijn en door daarnaar te kijken en er mee in gesprek te gaan kan gezocht worden naar nieuwe initiatieven voor kerkelijke presentie in de Apeldoornse samenleving. Voor de bezoeker is de grootste waarde dat de Herberg een plek is waar andere mensen kunnen worden ontmoet. Niet alleen het contact met andere bezoekers wordt gewaardeerd maar ook de ontmoeting met medewerkers van de Herberg. De Herberg faciliteert daarmee een netwerk van kwetsbare mensen. Deze waardering van de Herberg kan nog worden vergroot door het organiseren van spelletjes, het serveren van gebak en Irish coffee, en de mogelijkheid tot het doen van klusjes voor de Herberg.

6.5 Aanbevelingen

Op basis van dit onderzoek zijn er een aantal aanbevelingen te doen. Zoals in de resultaten en conclusies al genoemd zijn er een aantal verbeterpunten aangedragen om de waarde van de Herberg te vergroten. Dit vertaalt zich in de volgende aanbevelingen.

1. Het doen van spelletjes wordt als verbeterpunt genoemd waardoor de waarde van de Herberg vergroot wordt. Parallel daaraan werd het doen van klusjes voor de Herberg als prettig ervaren. De aanbeveling is dan ook dat de medewerkers van de Herberg activiteiten gaan organiseren waarin bezoekers de mogelijkheid krijgen te participeren.

Er is te denken aan een spelletjesmiddag. Ook wordt aanbevolen dat wanneer er klusjes gedaan kunnen worden (boodschappen, folders rondbrengen) ook bezoekers te vragen of zij hier deel aan kunnen nemen. Medewerkers moeten echter zelf kunnen beslissen of een bezoeker geschikt wordt geacht voor de uit te voeren taak.

2. De volgende aanbeveling is het serveren van gebak en Irish coffee. Gebak is een belangrijke vorm van aandacht voor bezoekers. Het verhoogt de positiviteit bij bezoekers. Bij Irish coffee kunnen vraagtekens worden gezet omdat dit drankje alcohol bevat maar wellicht zijn er andere soortgelijke drankjes zonder alcohol te vinden.

3. De derde aanbeveling gaat over de openingstijden van de Herberg. De Herberg zou vaker open mogen zijn. Hier moet bij vermeld worden dat Nederland te maken heeft met een pandemie waardoor de overheid heeft besloten tot een beperkt open zijn van de Herberg. Verwacht wordt dat na de pandemie de Herberg weer op meerdere dagen per week open mag zijn.

4. Als laatste wordt aanbevolen om op deze voet verder te gaan. De verbeterpunten die werden gegeven wegen niet op tegen de positieve waarderingen van de Herberg. Dat betekent dat bezoekers van de Herberg ten tijde van dit onderzoek tevreden zijn.

7. Discussie

In deze paragraaf wordt gereflecteerd op het onderzoek. Wat ging er goed en wat had beter gekund.

7.1 Pandemie

Als eerste is het goed om te noemen dat dit onderzoek is uitgevoerd ten tijde van een wereldwijde pandemie. Nederland is in de greep van het coronavirus. Om dit virus zoveel mogelijk in te dammen heeft de overheid diverse maatregelen getroffen. Het virus verspreidt zich sneller wanneer mensen dicht bij elkaar zijn. Het advies is daarom ook op anderhalve meter afstand van elkaar te blijven. Groepsvorming wordt zoveel mogelijk tegengegaan. Voor het inloophuis de Herberg zijn ook maatregelen getroffen. De Herberg is minder vaak open en eenmaal binnen moet er voldoende onderlinge afstand in acht worden genomen met als gevolg dat er een kleiner aantal mensen naar binnen mag. Deze omstandigheden hebben mogelijk de resultaten beïnvloed doordat andere inloophuizen minder of zelfs helemaal niet open mochten zijn. Daarmee wordt het voor bezoekers aantrekkelijker om naar de Herberg te komen en kan het zo zijn dat bezoekers geen negatieve punten willen benoemen.

7.2 Vervolgonderzoek

Een vervolgonderzoek kan zich richten op of de Herberg ook toegankelijk is voor mensen die er nog nooit zijn geweest, gezien het vaste groepje van bezoekers dat voor het merendeel al vijf jaar of langer naar de Herberg komt. Wordt een buitenstaander goed opgenomen in deze vaste groep of wordt deze niet geaccepteerd en is het lastig om ertussen te komen. Voor dit onderzoek is het vaste groepje van bezoekers ondervraagd. Vervolgonderzoek zou ook kunnen gaan over mensen die eerder wel de Herberg bezochten maar nu niet meer. Wat is voor hen de reden geweest om af te haken?

In dit onderzoek is de relatie met de kerk blijven liggen. Tijdens de afname van de interviews bleek een aantal ondervraagden op de hoogte te zijn dat de Herberg geïnitieerd is door kerken. Te onderzoeken is de vraag welke rol de Herberg kan spelen wanneer bezoekers te maken krijgen met geloofs- of zingevingsvragen. Worden deze vragen gesteld bij de Herberg of wordt de Herberg ervaren als plek waar men niet deze vragen durft te stellen.

Vervolgonderzoek zou zich ook kunnen richten op de medewerkers van de Herberg. Wat waarderen zij aan het werken in de Herberg en hoe raakt dat aan hun persoonlijke (religieuze) drijfveren.

7.3 Methodologische reflectie

Voor dit onderzoek zijn zowel enquêtes als interviews afgenomen. In deze paragraaf wordt gereflecteerd op de manier van onderzoeken. Voor wat betreft de enquête zijn er een tweetal opmerkingen.

De vierde enquêtevraag is achteraf gezien niet goed in te vullen omdat er simpelweg te weinig keuze werd gegeven. De vraag was: Hoelang bezoekt u de Herberg al?

- Minder dan een maand
- Ongeveer 6 maanden
- Ongeveer 1 jaar
- Ongeveer 2 jaar
- Ongeveer 5 jaar
- Langer dan 10 jaar

Voor iemand die de Herberg drie maanden, of anderhalf jaar bezoekt is het niet mogelijk deze vraag te beantwoorden. Het was beter geweest om een andere verdeling te maken. Desondanks heeft iedere respondent deze vraag in kunnen vullen en heeft dit geen invloed gehad op de resultaten.

De laatste vraag van de enquête is door zeven mensen niet beantwoord. De vraag was wat de Herberg (nog) aantrekkelijker zou kunnen maken. Het is niet duidelijk of de vraag niet begrepen werd of dat er simpelweg geen dingen zijn waardoor de Herberg aantrekkelijker zou kunnen worden. Het was beter geweest om hier ook een keuze optie 'niets' aan te reiken.

7.4 Representativiteit en betrouwbaarheid

Over de representativiteit van dit onderzoek is al een en ander geschreven bij de resultaten. Om een betrouwbaarheidsniveau van 95% te halen was het nodig om van de dertig vaste bezoekers er achtentwintig te enquêteren. Het aantal afgenomen enquêtes is blijven steken op eenentwintig. Dat betekent dat het betrouwbaarheidsniveau van 95% niet is behaald.

De uitkomsten van dit onderzoek zijn om de volgende redenen toch betrouwbaar te noemen. Doordat een inloophuis werkt met kwetsbare (soms wantrouwende) mensen is niet iedere bezoeker (om verschillende redenen) bereid om mee te werken aan een onderzoek. De enquête heeft twee keer uitgestaan en heeft eenentwintig respondenten opgeleverd wat in dit geval het hoogst haalbare is. Dat maakt dit onderzoek toch betrouwbaar.

7.5 Theologische reflectie

Naast dat er gereflecteerd wordt op het methodisch handelen is het in het kader van de opleiding HBO-Theologie ook van belang om een theologische reflectie op te nemen over de onderzoeksresultaten.

Dit onderzoek heeft aangetoond dat het bestaan van het inloophuis de Herberg door bezoekers op waarde wordt geschat. En daarmee voldoet de Herberg aan haar doelstelling om (als kerk) present te zijn in de samenleving. En dat is ook precies waar de schoen voor mij persoonlijk wringt. Gedurende het onderzoek dus tijdens het afnemen van enquêtes en interviews is deze kerkelijke presentie niet of nauwelijks aan de orde gekomen. Een enkele bezoeker is ervan op de hoogte dat het inloophuis een initiatief is van (samenwerkende) kerken, en heeft daar geen problemen mee. Mits er geen pogingen worden ondernomen om de bezoeker te bekeren. Het lijkt een soort van gedoogbeleid. Bezoekers accepteren het feit dat het geïnitieerd is door kerken en vinden dat prima zolang ze daar niet mee lastig worden gevallen. Voorop staat het eigenbelang van de bezoeker. En dat geeft mijns inziens ook een goed beeld van de

huidige seculiere samenleving. Gelovig zijn wordt gedoogd zolang het niet aan anderen wordt opgedrongen of pogingen worden ondernomen om mensen tot geloof te brengen. De vraag is en blijft dus telkens: is dit wat het inloophuis voor ogen heeft en kunnen medewerkers/vrijwilligers leven met het feit dat er hoogstwaarschijnlijk geen bezoekers tot geloof komen. Het lijkt mij persoonlijk lastig om op die grens te werken. Kun je als christen echt helemaal belangeloos werken in een inloophuis zonder onderliggende motieven. Of wordt daarmee ook een scheiding gemaakt tussen inloophuis aan de ene kant en kerk aan de andere kant. Veel inloophuizen zijn ook niet te vinden in kerkgebouwen maar in neutrale gebouwen. Het is begrijpelijk omdat daarmee een drempel wordt verlaagd voor niet gelovige bezoekers maar tegelijkertijd als een inloophuis pretendeert van kerkelijke afkomst te zijn, wat vervolgens niet of nauwelijks te merken is, wat straalt het dan uit? In de gesprekken met de coördinator van het inloophuis kwamen de Bijbelse motieven wel aan bod. Ten tijde van het aanwezig zijn in de Herberg voor dit onderzoek merkte ik daar niets van.

Over die spanning die ik nu heb beschreven heeft ook Stoppels (1996) een en ander geschreven. Hij schrijft dat er vanuit kerken het werken in een inloophuis niet op waarde wordt geschat omdat het werken in een inloophuis vooral wordt omschreven als gezellig dat ver af staat van theologische jargon (Stoppels, 1996, p. 243). Stoppels concludeert dat een hoge mate van gezelligheid juist goed is en dat kerken daar een rol in spelen om die gezelligheid te faciliteren omdat het een wezenlijke behoefte is van een mens. Mijn vraag is dan ook hebben kerken in dezen niet voor een deel gelijk wanneer het werken in een inloophuis vooral gezelligheid moet bewerkstelligen wat is dan het nut van de initiërende kerken hierin. Is alleen het present zijn voldoende? Ten diepste stelt het kerken de vraag over de manier waarop zij kerk willen zijn. Is een inloophuis een nieuwe manier van kerk-zijn? Of is niet meer dan een project dat toevallig is opgezet door gelovigen? Daarmee raakt het ook aan wat Den Hertog en Noordegraaf (2009) schrijven over het verschil tussen diaconaat en missionair-zijn. Diaconaat heeft geen missionaire intentie maar wel een missionaire dimensie. Een inloophuis heeft niet alleen maar een diaconaal karakter, er is ook wel degelijk sprake van de missionaire dimensie. Den Hertog en Noordegraaf (2009, p. 188) omschrijven dit als volgt: "Omdat de boodschap van het evangelie – evenals de mens – één is, kan ook de christen in zijn diaconale handelen zijn geloofsmotivatie niet vergeten en zal desgevraagd rekenschap afleggen van de hoop die in hem is". Roor (2018) maakt het nog ingewikkelder door te zeggen dat Bijbels theologisch gezien de diaconale dienst een vorm van getuigenis is omdat zij de liefde van God in navolging van Christus zichtbaar maakt (Roor, 2018, p.61).

Dit onderzoek laat zien dat het gezellig is in het inloophuis de Herberg. Dat is mooi meegenomen maar is dit ook wat het bestuur of de medewerkers voor ogen hebben met hun werk in de Herberg. Is het goed dat mensen het gezellig met elkaar hebben of is er ook een onderhuids verlangen om iets van God en zijn evangelie te laten zien en dat dit opgemerkt wordt door bezoekers? Het is daarom voor een inloophuis belangrijk om de gestelde doelen van hun werk helder te hebben zodat er geen valse verwachtingen worden gecreëerd. Zowel voor bezoekers als medewerkers.

8. Bronnenlijst

Literatuur

- Baarda, B. (2014). *Dit is onderzoek! Handleiding voor kwantitatief en kwalitatief onderzoek* (2^e druk). Groningen/Houten: Noordhoff.
- Baarda, D.B., de Goede, M.P.M. & Kalmijn, M. (2000). *Enquêteren en gestructureerd interviewen*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Baart, A. (2004a). *Aandacht: etudes in presentie*. Utrecht: Lemma.
- Baart, A. (2011). *Een theorie van de presentie* (3^e vermeerderde druk). Den Haag: Boom Lemma.
- Beurskens, E., Van der Linde, M., & Baart, A. (2019). *Praktijkboek presentie*. Bussum: Coutinho.
- Boeije, H. (2014). *Analysen in kwalitatief onderzoek: Denken en doen* (2^e druk). Den Haag: Boom Lemma.
- Dekker, W. (2011). *Marginaal en missionair: Kleine theologie voor een krimpende kerk*. Zoetermeer: Boekencentrum.
- Den Hertog, G. & Noordegraaf, A. (2009). *Dienen en delen: Basisboek diaconaat*. Zoetermeer: Boekencentrum.
- Jager-Vreugdenhil, M. (2012). *Nederland participatieland!? De ambitie van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en de praktijk in buurten, mantelzorgrelaties en kerken*. Amsterdam: University Press
- Paas, S (2016). *Vreemdelingen en priesters: Christelijke missie in een postchristelijke omgeving* (6^e druk). Zoetermeer: Boekencentrum.
- Roor, B. (2018). *Heilzame presentie: Diaconale betrokkenheid als leeromgeving voor protestantse kerken*. Utrecht: Boekencentrum.
- Schippers, K. (1990). *Kerkelijke presentie in een oude stadswijk: Onderzoek naar buurtpastoraat vanuit behoeften en belangen van buurtbewoners*. Kampen: Kok.
- Stoppels, S. (1996). *Gastvrijheid: Het inloopcentrum als vorm van kerkelijke presentie*. Kampen: Kok
- Van de Beek, A. (2013). *Gemeente van Christus: Schetsen voor de praktijk* (2^e herziene druk ed.). Zoetermeer: Meinema.
- Van der Spek, J. (2011). *De kramp voorbij: Theologische notities bij zending, presentie en kerk* (2 ed.). Gorinchem: Narratio.
- Van Loon, R. (2010). *Kerk voor de buurt: Zo kun je als kerkelijke gemeente iets betekenen voor je dorp of wijk*. Zoetermeer: Boekencentrum.

Verhoeven, N. (2016). *Wat is onderzoek?* Amsterdam: Boom

Vlaardingebroek, M. (2011). *Grensverleggend: Hoe de kerk opnieuw missionair kan zijn.* Heerenveen: Medema.

Internetlinks

Citypastoraat (z.d.) *Citypastoraat*. Geraadpleegd op 16 februari 2021, van <https://citypastoraat.nl/doelstelling/>

Steekproefcalculator, (z.d.) *Steekproefcalculator*. Geraadpleegd op 16 februari 2021, van <http://steekproefcalculator.com/steekproefcalculator.htm>